

ԱՐԱՐԱՏ 73

Սուրեն Բաղդասարյան

ԱՐԱՐԱՏ 73

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖՈՒՏԲՈՒԼԻ ՈՍԿԵՂԱՐԸ



ԵՐԵՎԱՆ
2023

ՀՏԴ 796.332(479.25)
ԳՄԴ 75.578(5Հ)
Բ 242

Բաղդասարյան Աուրեն
Բ 242 Արարատ 73: Հայկական ֆուտբոլի ոսկեդարը / Ա. Բաղդասարյան. - Եր.:
Newmag, 2023. - 544 էջ:

ԽԱՀԱՐ ֆուտբոլային ուժեղ թիմերի կողքին «միջակի» համրավ ունեցող «Արարատը» 1973-ին դարձավ երկրի չեմպիոն և գավաթակիր: «Արարատ 73»-ին սկսեցին սիրել ոչ միայն գրանցած արդյունքների, այլև ցուցադրած կախարդական ֆուտբոլի համար: «Արարատի» «մսկե 1973-ի» հանդիպումների ռեպորտաժները հայկական հեռուստատեսությամբ և ռադիոյով հաղորդել է Աուրեն Բաղդասարյանը: Անվանի մեկնարանը հուշերն ու պատմությունները շարադրել է գրքում, որում մանրամասն ներկայացված է հաղթանակ տանող ժանապարհը: Ականատեսի թժախտությանը նկարագրված է, թե ինչ դժվարություններով ու զրկանքներով է անցել «Արարատն» ու հասել այս աննախադեպ հաջողությանը:

ՀՏԴ 796.332(479.25)
ԳՄԴ 75.578(5Հ)

Գիրքը հրատարակվել է
Արթուր Սողոմոնյանի աջակցությամբ:

Գործընկերներ



ISBN 978-9939-967-12-7

Աուրեն Բաղդասարյան «Արարատ 73»: Հայկական ֆուտբոլի ոսկեդարը © 2023, «Նյու Մեգ» ՍՊԸ
Այս գրքի հրատարակության իրավունքները պատկանում են «Նյու Մեգ» ՍՊԸ-ին:

Բովանդակություն

Հեքիաթային «Արարատ 73»-ը և ամենաերջանիկ մեկնաբանը	7
«Արարատում» յուրաքանչյուր ֆուտրոլիատ անհատականություն էր	15
Թիմ, ոչ թե կազմ	19
«Արարատ 73»-ի ոսկերույլ թիմը	24
Գլուխ 1 Չեմպիոնական սկիզբ	30
Գլուխ 2 Հանդիսականների ռեկորդային ծով այլիք	38
Գլուխ 3 Սիմոնյանի թիմը՝ Սիմոնյանի թիմի դեմ	44
Գլուխ 4 Առաջին սայթաքումը	62
Գլուխ 5 Էդուարդ Մարգարուն էլ սկսեց խաղալ	70
Գլուխ 6 Խոշոր հաշվով առաջին հաղթանակը	82
Գլուխ 7 Դարձյալ ցավալի պարտություն	86
Գլուխ 8 Պարտություն «ոսկե թռիչքից» առաջ	90
Գլուխ 9 Նիկոլայ Ղազարյանի բենեֆիտը	94
Գլուխ 10 Նորից խոշոր հաշվով հաղթանակ	110
Գլուխ 11 «Արարատի» 150-րդ հաղթանակը	116
Գլուխ 12 Արարատցիների հաղթարշավն ընդհատեցին թրիլսցիները	126
Գլուխ 13 Վերջապես «Արարատը» դարձավ միանձնյա առաջատար	132
Գլուխ 14 Երկու ճակատով	140
Գլուխ 15 Կտրուկ պոկում հասարակածը հատելուց առաջ	150
Գլուխ 16 «Արարատը» շարունակեց մարել ԲԿՄԱ-ի նկատմամբ հաղթանակների պարտքը	160
Գլուխ 17 «Արարատը» երկրորդ խաղաշրջանն էլ սկսեց հաղթանակով	168
Գլուխ 18 Վիրտուոզ խաղ և փայլուն հաղթանակ Թրիլսի «Դինամոյի» նկատմամբ	178

Գլուխ 19 «Արարատը» հաղթահարեց նաև չեմպիոնի արգելքը	184
Գլուխ 20 «Դնեպրը» ընդհատում է «Արարատի» վերելքը	194
Գլուխ 21 Պատմությունը երբեմն կրկնվում է	198
Գլուխ 22 Բացառություն կենտկոմում	204
Գլուխ 23 «Արարատի» ամենամեծ ողբերգությունը 1973-ի մրցաշրջանում	212
Գլուխ 24 «Արարատը» եզրափակվում	220
Գլուխ 25 «Արարատն» առաջատարի դիրքը զիջում է Կիևի «Դինամոյին»	228
Գլուխ 26 Մղձավանջն ավարտվեց	234
Գլուխ 27 «Արարատի» չեմպիոնական հաղթարշավը	238
Գլուխ 28 Նորից հաղթանակ չեմպիոնի նկատմամբ	250
Գլուխ 29 Չափից ավելի նրբանկատ Նիկիտա Սիմոնյանը	262
Գլուխ 30 Եվս մեկ հաղթական քայլ չեմպիոնության ժանապարհին	270
Գլուխ 31 Ցավալի սայթաքում գավաթի խաղարկության եզրափակիչից երեք օր առաջ	276
Գլուխ 32 «Արարատն» առաջին անգամ ԽՍՀՄ գավաթակիր	282
Գլուխ 33 «Արարատը» հաղթահարեց հոգեբանական ևս մեկ ծանր արգելք	310
Գլուխ 34 Անուրջները կարող էին խորտակվել	318
Գլուխ 35 «Արարատի» նախավերջին ծանրագույն փորձությունը	324
Գլուխ 36 Չեմպիոնական վերջին ակորդը	332
Գլուխ 37 Ինչո՞ւ Նիկիտա Սիմոնյանը հեռացավ «Արարատից»	344
Գլուխ 38 «Արարատ 73»-ը եվրոպական գավաթների խաղարկություններում	358
Գլուխ 39 Կյանքը 1973-ից հետո	418
Կարծիքներ «Արարատի» մասին	428
Վիճակագրություն	436

ԴԵՔԻԱԹԱՅԻՆ «ԱՐԱՐԱՏ 73»-Ը ԵՎ ԱՄԵՆԱԵՐՋԱՆԻԿ ՄԵԿՆԱԲԱՆԸ



Սուրեն Բաղդասարյան

Ես այն երջանիկ մեկնաբանն եմ, որը «Արարատ 73»-ի փառահեղ հաղթանակների անմիջական վկան դարձավ: Հենց «Արարատ 73»-ի շնորհիվ հաստատվեցի որպես մեկնաբան, քանի որ դժվար էր փոխարինել ֆուտբոլասերների կուռքը դարձած մեկնաբան Լևոն Դանիելյանին, որը կյանքից հեռացավ 1972-ի հունվարին, ուժերի ծաղկման շրջանում, երբ ընդամենը 42 տարեկան էր: Հաստատվեցի, որովհետև «Արարատն» այդ տարիներին փայլուն ելույթներ էր ունենում և ոգևորված ու հաղթանակների շնորհիվ բարի դարձած, նույնիսկ բժախնդիր ֆուտբոլասերները մեկնաբանին զերծ էին պահում դժգոհություններից ու անողորմ քննադատություններից: Իմ բախտը բերեց նաև, որ ծայնս ու առոգանությունս քիչ էին տարբերվում Լևոն Դանիելյանի ձայնից ու առոգանությունից: Առաջին անգամ մեկնաբանական սեղանի մոտ նստեցի 1971-ի սեպտեմբերի 6-ին, երբ «Արարատը» «Հրազդան» մարզադաշտում ԽՍՀՄ բարձրագույն խմբի առաջնության հերթական տուրում ընդունեց Տաշքենդի «Պախտակորին» ու դրամատիկ պայքարում հաղթեց 3-2 հաշվով: Հենց սկզբից «Արարատի» հետ սկսեցի մեկնել արտագնա հանդիպումների՝ ռեպորտաժներ վարելու:

Առաջին ուղևորությունս Բաքուն էր: 1971-ի սեպտեմբերի 10-ին «Արարատը» հյուրընկալվել էր «Նևթչիին»: Հանդիպումն ավարտվեց ոչ-ոքի: Արարատցիները շատ ոգևորված էին, որովհետև Բաքվում խաղալը հեշտ չէր՝ առաջին հերթին նկատի ունենալով կողմնակալ մրցավարությունը: Չեմ մոռանում, որ այդ խաղից հետո հենց հանդերձարանում տղաները պարզևատրվեցին 150-ական ռուբլով: Դա այսօր ծիծաղելի է թվում: Ինձնից առաջ Լևոն Դանիելյանը մեկնում էր միայն Թբիլիսի, Բաքու, Քուբայիս՝ ռեպորտաժներ վարելու: Դանիելյանը չէր մեկնում ԽՍՀՄ այլ

քաղաքներ, քանի որ, մասնագիտությամբ վիրաբույժ լինելով, աշխատանքով ծանրաբեռնված էր: Իմ պարագան այլ էր. աշխատանքս հաջողությամբ համատեղում էի ուղևորությունների հետ: Ավարտել էի պոլիտեխնիկական ինստիտուտի կիրեննետիկայի ֆակուլտետի ավտոմատիկա և հեռուստամեխանիկա բաժինն ու ինժեներ էի աշխատում էներգետիկայի քննազավառում: «Արարատի» փայլուն ելույթների շնորհիվ այն ժամանակ ամբողջ ազգը ֆուտբոլասեր էր դարձել, և որևէ մեկը չէր կարող չահարկել աշխատանքից իմ բացակայությունները:

1973-ի մրցաշրջանը բացառիկ էր: «Արարատն» արդեն իշխում էր ԽՍՀՄ ֆուտբոլում, ամենուրեք նրան ցնծությամբ էին ընդունում: Մեր հրաշալի թիմի մասնակցությամբ հանդիպումներն ամեն մի քաղաքում անցնում էին լեվ-լեցուն տրիբունաներով: Դարձել էի թիմի ոչ պաշտոնական անդամներից, կարող էի մոտիկից ծանոթանալ «Արարատի» խոհանոցին, իմանալ նրա լույսն ու ստվերը: Միշտ ներկա էի խաղից առաջ ֆուտբոլիստներին տրվող հրահանգներին: Դա հնարավորություն տվեց ճիշտ և ավելի խորը ընկալել ֆուտբոլը՝ խաղի տակտիկական նրբություններով, առավել ևս որ «Արարատը» հերթականությամբ մարզեցին խորհրդային լավագույն մասնագետներ Արտյոմ Ֆայանը, Ալեքսանդր Դոնոմարյովը, Նիկոլայ Գլեբովը, Նիկիտա Սիմոնյանը: «Արարատի» ելույթները Խորհրդային Միությունում բոլորի ուշադրության կենտրոնում էին: Մեր թիմն արտիստիկ ֆուտբոլ էր ցուցադրում: Նրա արագ, կոմբինացիոն, հարձակողական ու ստեղծագործական խաղը գեղագիտական հաճույք էր պարգևում բոլորին: Իզուր չէր անվանի մեկնաբան Նիկոլայ Օզերովն ասել, որ խորհրդային չեմպիոնների մեջ «Արարատն» իր գրավիչ խաղաոճով հաճելիորեն տարբերվում է բոլորից:

Գրեթե անհնար էր դիմակայել «Արարատի» փոթորկալից գրոհներին, որոնց մասնակցում էին ոչ միայն կիսապաշտպանական և հարձակողական եռյակները, այլև եզրային պաշտպանները: Անչափ դժվար էր կռահել հարվածի գլխավոր ուղղությունը: Գրոհները տարվում էին եզրերով, կենտրոնով: Հրաշալի էին զուգորդվում կարճ ու միջին տարածության, նաև երկար փոխանցումները: Դեպի դարպասը հարվածներին հետևում էին հարվածներ տարբեր դիրքերից ու տարածություններից: Ընդ որում, հարվածում և գոլի հեղինակ էին դառնում շատերը: «Արարատը» հմտորեն կարողանում էր փոխել խաղի ոճի մը: Վստահորեն վերահսկելով

զնդակը՝ դաշտի կենտրոնում հանգիստ խաղարկումներից հետո հետևում էին դեպի մրցակցի դարպասը սլացիկ ճեղքումները և պոթեկումները:

«Արարատին» փայլուն հաղթանակներ բերեցին ֆուտբոլիստների անհատական բարձր վարպետությունը, ֆիզիկական ու հոգևոր հիանալի պատրաստությունը, հմուտ մասնագետների տակտիկական գրագիտությունը, բարձրակարգ ու փորձառու ֆուտբոլիստների կայացած կոլեկտիվի հոգեբանական և տակտիկական ցնցող միասնությունը, հուսալի պաշտպանությունը, հարձակողական գործողությունների բազմազանությունը, մյուս թիմերի համեմատ եզրափակիչ «խոցումների» բարձր արդյունավետությունը: Թող անհամեստ չհնչի, բայց «Արարատը» 1970-ականների սկզբին ցուցադրում էր այսօրվա լավագույն ֆուտբոլը: Համարձակորեն կարող եմ ասել, որ այն ժամանակվա «Արարատն» իր խաղաոճով 2010-ականների «Բարսելոնան» էր: Նույնիսկ կարելի է հակառակն ասել, որ «Բարսելոնան» «Արարատ 73»-ի խաղն է ցուցադրում:

«Արարատ 73»-ն իրեն զերազանց դրսևորեց նաև եվրոպական մրցասպարեզներում՝ արձանագրելով խորհրդային ֆուտբոլի մի քանի ռեկորդ: Անկասկած, «Արարատ 73»-ը ԽՍՀՄ ֆուտբոլի պատմության մեջ լավագույն թիմերից էր, եթե ոչ լավագույնը: Անձամբ ինձ համար համաշխարհային ֆուտբոլի պատմության մեջ ամենաիդեալական թիմերն են 1970 թ. Բրազիլիայի հավաքականը, 1974 թ. Հոլանդիայի հավաքականը, լավագույն տարիների «Բարսելոնան» և «Արարատ 73»-ը: Շատերը կարող են ասել, որ այժմյան ֆուտբոլն անհամեմատ արագ է: Այո, բայց սա «Արարատին» չի վերաբերում, որովհետև նրա կազմում խաղում էին Անոն Իշտոյանի և Նիկոլայ Ղազարյանի պես հրթիռային արագությամբ ֆուտբոլիստներ, պաշտպանությունից հարձակման «Արարատն» անցնում էր երկար փոխանցումներով և կայծակնային արագությամբ:

Հայ ֆուտբոլասերներին, որոնք բախտ են ունեցել դիտելու «Արարատ 73»-ի փայլուն ելույթները, այսօր նույնիսկ ամենաբարձրակարգ խաղով չես զարմացնի: Այո, մենք միջազգային չափանիշներով հրաշալի թիմ ենք ունեցել, ու շատ եմ ափսոսում, որ հնարավորություն չի եղել պահպանելու «Արարատի» խաղերի տեսագրությունները: Ժամանակն էր այդպիսին: Այն տարիներին որևէ մեկը տեսամագնիտոֆոն չուներ, նույնիսկ ռադիոռեպորտաժների համար ծայնագրիչ չկար: Հեռուստառադիոպետկոմը հունգարական արտադրության մեծ ու ծանր ծայնագրիչներ ուներ, այն էլ

սահմանափակ քանակով, ու դրանցից օգտվելու և ռեպրոտաժներ պատրաստելու համար տարբեր բաժինների լրագրողները հերթագրվում էին: Այն ժամանակ գործառության մեջ էր «Կադր-3»-ը, որը լայնաֆորմատ էր, և մեկ տեսաերիզը 16 կգ էր: Պատկերացնո՞ւմ եք, արտագնա հանդիպումները տեսագրելու համար շալակում էի ընդհանուր մոտ 32 կիլոգրամ քաշ ունեցող երկու տեսաերիզ, և վերադառնալուց եթեր էինք հեռարձակում կարևոր դրվագները կամ ամբողջ խաղը: Այդ տեսաերիզները քիչ էին, հետևաբար խաղերի տեսագրությունը կարելի էր պահել առավելագույնը մեկ շաբաթ, այն էլ եթե օգտագործելու հայտ ներկայացվեր, ինչից հետո նախկին տեսագրությունը ցնջվում էր նույն երիզի վրա նոր հաղորդում տեսագրելու համար: Դա է պատճառը, որ այսօր չկան «Արարատ 73»-ի ֆանտաստիկ ելույթները փաստող տեսագրություններ:

Ես անձամբ ծանոթ չէի 1960-ականների 2-րդ կեսին «Արարատը» մարզած Արտյոմ Ֆայանին և Ալեքսանդր Պոնոմարյովին, բայց միշտ ներկա էի լինում նրանց անցկացրած պարապմունքներին: Ֆայանի հետ ծանոթացա 1975-ին, Լենինգրադում, երբ նրա և Հովհաննես Աբրահամյանի հետ դիտում էի «Զենիթ»-«Արարատ» փոխարինողների հանդիպումը: Ֆայանի խստության և կոշտ բնավորության մասին բազմաթիվ պատմություններ էի լսել, նույնիսկ ասում էին, որ հյուրանոցում ջուրն անջատել էր տալիս, որպեսզի տղաները շատ ջուր չխմեն: Ընդամենը երկու ժամվա շփման ընթացքում համոզվեցի, որ Արտյոմ Ֆայանը մեծ ինտելեկտի տեր մարդ էր և պարզապես ֆուտբոլային հանրագիտարան: Նա նույնիսկ «Արարատի» փոխարինող կազմի ֆուտբոլիստներին էր լավ ճանաչում և քաջատեղյակ էր ֆուտբոլային նորություններին: Փաստն այն է, որ հենց Ֆայանը մեր ֆուտբոլիստներին վարժեցրեց կարգապահության:

Շատերն էին խոսում, որ Ալեքսանդր Պոնոմարյովի մարզումային ծանրաբեռնվածության շնորհիվ են զարգացել ֆուտբոլիստների ատլետիզմը, դիմացկունությունը: Նա պայքարել է խաղը տակտիկապես ավելի գրագետ և ավելի հուսալի դարձնելու համար: Մինչև դա մեր ֆուտբոլիստների միակ հաղթաթուղթը տեխնիկական լավ պատրաստությունն էր, և նրանք հաճախ էին չարաշահում անհատական խաղը՝ փոխանցումներով գործելու փոխարեն գործադրելով խաբսերը և ամեն տեսակի հնարքները: Բայց Պոնոմարյովը «չքաղեց» իր արդյունավետ աշխատանքի պտուղները, քանի որ հրավիրվեց գլխավորելու ԽՍՀՄ օլիմպիական հավաքականը:

Այդուհանդերձ, հենց Պոնոմարյովը միանգամից «Արարատի» հինգ խաղացողի՝ Հովհաննես Զանազանյանին, Արկադի Անդրեասյանին, Նորայր Մեսրոպյանին, Սերգեյ Բոնդարենկոյին և Լևոն Իշտոյանին հրավիրեց ԽՍՀՄ օլիմպիական հավաքական, որը երևանում 5-1 հաշվով ջախջախեց Ֆրանսիայի օլիմպիական հավաքականին, և հատկանշական է, որ այդ 5 գոլից 4-ը խփեցին մեր ֆուտբոլիստները:

Նիկոլայ Գլեբովի և Նիկիտա Միմոնյանի հետ մոտիկից շփվելու քախտն ունեցա, աշխատեցի այդ հոյակապ անձնավորությունների ու բարձրակարգ մասնագետների հետ, երկար ճանապարհ անցա՝ ներկա լինելով արտագնա խաղերին: Միշտ ներկա էի լինում ոչ միայն մարզումներին, այլև խաղերից առաջ ֆուտբոլիստներին տրվող հրահանգներին: Նույնը շարունակվեց նաև Վիկտոր Մասլովի, Նիկոլայ Գուլյանի և Իոսիֆ Բեցայի ժամանակ: Դա որպես մեկնաբան կայանալու հարցում մեծ դպրոց էր ինձ համար:

Նիկոլայ Գլեբովն ինձ պես շախմատի խենթ էր, և դա էլ լրացուցիչ թելերով էր մեզ կապում իրար:

Գլեբովը ժամանակին մասնակցել էր Մոսկվայի շախմատի առաջնությանը և պրոֆեսիոնալ լավ մակարդակի խաղացող էր: Դիրքային խաղում չէիր կարող դիմադրել նրան, միայն տակտիկական բարդություններով էի փորձում հաջողության հասնել: «Արարատի» ամեն պարապմունքից հետո ինձ հրավիրում էր «Արմենիա» հյուրանոցի 502 համարի իր սենյակ, և իրար հետ շախմատ էինք խաղում: Արտագնա հանդիպումների մեկնելիս՝ խաղում էինք նույնիսկ օդանավում: Հիշում եմ, որ 1972-ին Դոնի Ռոստովում տեղի ԲՄԱ-ի հետ խաղից առաջ ֆուտբոլիստներին ցուցումներ տալու և կազմը հայտարարելու ժամը մոտենում էր, իսկ մենք հյուրանոցի նրա սենյակում դեռ շախմատ էինք խաղում: Մեզ մոտեցավ թիմի պետ Ռոբերտ Ծաղիկյանը և պահանջեց, որ անձնատուր լինեմ, իսկ ես թեթև ֆիզուրի առավելություն ունեի, և, եթե հանձնվեի, Գլեբովը կկարծեր, թե արհամարհում եմ: Ի վերջո, ոչ-ոքի առաջարկեցի, և Գլեբովը համաձայնեց:

Ինչո՞ւ մանրամասն անդրադարձա այս դեպքին: Պարզապես ուզում եմ ընդգծել, որ ֆուտբոլը Գլեբովի համար շախմատ էր: Նա Խորհրդային Միության ֆուտբոլային լավագույն տեսարաններից ու տակտիկներից մեկն էր և շատ էր ուզում, որ իր ֆուտբոլիստներն առաջին հերթին մտքով խաղան: Տակտիկական առումով Գլեբովը շատ քան տվեց «Արարատին»:

ել միանգամայն իրավացի է Հովհաննես Զանազանյանը՝ ասելով. «Գլեբովը մեզ սովորեցրեց ճիշտ ֆուտբոլ խաղալ: Նա նաև շատ մեծ տեղ էր տալիս ֆուտբոլիստների հոգեբանական պատրաստությանը: Յուրաքանչյուրին առանձին-առանձին ներշնչում էր, որ նա որևէ մեկից թույլ չէ: Գլեբովը զարգացրեց Պոնոմարյովի գաղափարները:

1971-ին «Արարատի» խաղն արդեն առանձնանում էր ոչ միայն բարձր կազմակերպվածությամբ, այլև վստահությամբ, տակտիկական բազմազանությամբ, հավասարակշռվածությամբ, ֆուտբոլիստների տրամադրությունից քիչ կախվածությամբ: Այլևս կոնֆլիկտային իրավիճակները, մրցավարների անարդարությունը չէին կարող հոնից հանել մեր ֆուտբոլիստներին, ինչը հասկապես շատ էր զգացվում արտագնա խաղերում:

Շատերն այն կարծիքին էին, որ Նիկիտա Սիմոնյանը թիմ եկավ, երբ այն արդեն ամբողջովին պատրաստ էր չեմպիոնական թռիչքին: Ճիշտ է, առաջատար ֆուտբոլիստները հասել էին իրենց ուժերի ծաղկման շրջանին, ու հրաշալի մասնագետին ժառանգություն էր հասել կայուն և ուժեղ կազմ: Դա հեշտացրել էր գործը, բայց վերջնականապես չէր լուծել այն: Սիմոնյանը մեծ ջանքեր է գործադրել թիմն ավելի ամրապնդելու համար: Նրա մեծ հեղինակության շնորհիվ զգալիորեն լավացավ մթնոլորտը կուլեկտիվում, ինչն ամենակարևորն էր, եթե նկատի ունենանք որոշ բարդություններ, որոնք ստեղծվել էին 1972-ի մրցաշրջանի վերջնամասում, երբ թիմի պետ Ռոբերտ Ծաղիկյանի «ջանքերով» անսպասելիորեն պաշտոնանկ արվեց Նիկոլայ Գլեբովը, այն էլ երբ «Արարատը» պատրաստվում էր մեկնել ԳՖՀ «Կայզերսլաուտենի» հետ ՈՒԵՖԱ-ի գավաթի խաղարկության 1/8 եզրափակիչ պատասխան հանդիպման:

Սիմոնյանի մեծ վաստակն է, որ «Արարատը» սկսեց ավելի հուսալի, գրագետ, սառնասիրտ ու համախմբված խաղալ պաշտպանությունում՝ չնվազեցնելով իր գրոհային թափը:

Անհամեմատ վստահ էր գործում Ալյոշա Արրահամյանը, որը կտրուկ բարձրացրեց իր խաղի հուսալիությունը: Ավելի արդյունավետ դարձան «Արարատի» հակագրոհները: «Արարատը» կարողանում էր ստեղծված հնարավորություններից առավելագույնը քաղել, ինչը վկայում էր թիմի հասունության ու բարձր կարգի մասին: «Արարատը» խաղում էր ռիթմի փոփոխությամբ, իմպրովիզներով, որոնք այք էին շոյում: Գրոհները բազ-

մապլան էին: Տակտիկական անակնկալները ծուղակի մեջ էին գցում մրցակիցներին:

Մարզարովն ու Անդրեասյանն իրենց նուրբ տեխնիկայով հմուտ դիրիժորի պես ոչ միայն կազմակերպում էին գրոհները, այլև ժամանակին կարողանում էին դուրս գալ կրակագիծ և եզրափակել գրոհները: Դրանք զուգորդվում էին Զանազանյանի և Բոնդարենկոյի՝ հեռու տարածություններից անսպասելի թնդանոթային հարվածներով, եզրերից հրթիռային արագությամբ Իշտոյանի և Ղազարյանի վտանգավոր ճեղքումներով ու դեպի տուգանային հրապարակ սուր փոխանցումներով...

Մի խոսքով, ես աշխարհի ամենաբախտավոր մեկնաբանն էի, որ հնարավորություն էի ստացել վարելու այդպիսի կախարդական թիմի խաղերի ռեպորտաժները, ամբողջ ազգն էլ դարձել էր ֆուտբոլասեր: Շնորհակալ եմ Աստծուն՝ ինձ ընձեռած ճակատագրի համար:

Վաղուց էի պատրաստվում հուշերս գրքի վերածել, սակայն, անչափ զբաղված լինելով մեկնաբանական և լրագրողական գործունեությամբ, առօրյա հոգսերով, ամեն անգամ հետաձգում էի: Բայց երբ լրացավ «Արարատ 73»-ի պանծալի հաղթանակների 40-րդ տարին, հետաձգելն արդեն աններելի կլիներ, քանի որ հուշերը ժամանակի ընթացքում աստիճանաբար ջնջվում են: Եվ որոշեցի գործի անցնել: Հատկանշական է, որ «Արարատ 73»-ի մասին այս գիրքը սկսեցի գրել 73 տարեկանում: Սա ականատեսի անմիջական վկայություն է «Արարատ 73»-ի անունը հավերժացնելու մղումով և մեր հեքիաթային թիմի փառահեղ հաղթանակների պատմությունը հաջորդ սերունդներին փոխանցելու նպատակով:

«ԱՐԱՐԱՏՈՒՄ» ՅՈՒՐԱՔԱՆԶՅՈՒՐ ՖՈՒՏԲՈՒԼԻՍՏ ԱՆԴԱՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԷՐ



Նիկիտա Միսնյան

Շատ չեն այն թիմերը, որոնք հասել են այնպիսի հաջողությունների, որն ունեցել է Երևանի «Արարատը» 1973 թվականին: ԽՍՀՄ առաջնության գորեղ թիմերի կողքին «միջակի» համրավ ունեցող թիմերի շարքում, որոնք գրեթե հաջողություններ չէին ունենում «Արարատը» միակն էր, որը «Ոսկե դուրբ» ձևակերպեց:

Մրցաշրջան 1973-ը բավականին խորհրդանշական էր: Ես թիմ ամենակն էլ չեկա սին մտքերով ու դատարկ ձեռքերով: Երբ ստանձնեցի «Արարատի» դեկը, արդեն մարզչական աշխատանքի բավականին փորձ ունեի: Կային բազում մտահղացումներ ու գաղափարներ: Ես ֆուտբոլիստներին ծանոթ էի, բայց աշխատանքի ընթացքում ավելի լավ ճանաչեցի նրանց, ու միասին անցանք այն ճանապարհը, որն արդեն հայտնի է բոլորին: Անչափ հաճելի էր աշխատել արարատցիների հետ, քանի որ նրանք իմ ֆուտբոլային նախասիրություններն ունեցող խաղացողներ էին: Տղաներն արագավազ էին, ճկուն, տեխնիկապես հրաշալի պատրաստված, կոմբինացիոն խաղի սիրահարներ, կարող էին դիմել գլխապտոյտ գործողությունների և շփոթության մեջ գցել մրցակիցներին:

Պերճախոսություն կլինի, եթե ասեմ, որ մենք մրցաշրջանից առաջ գիտակցում էինք, որ հաղթելու ենք և՛ առաջնությունում, և՛ գավաթի խաղարկությունում: Այդպես չի եղել:

Մեզ համար միշտ ամենակարևորը հաջորդ խաղն էր: Մենք շարժվում էինք խաղից խաղ: Յուրաքանչյուր խաղի մեծ կարևորություն էինք տալիս, միմյանց ասում էինք՝ այս խաղը կարևոր է, հաջորդը վճռական է, ու այսպես շարունակ...

գիրքն ամբողջությամբ

ԱՅՍԵՂ